

Ekeby kyrkogård

Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

2020

Ekeby kyrkogård
Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

Omslagsbild: Vy över kyrkogården från söder.

Fotografier i rapporten: © Landskapsgruppen Öresund AB där inget annat anges.

Datum: 2020-12-18

Beställare: Folkungabygdens pastorat, Axel Träffs gata 4, 595 41 Mjölby

Kontaktperson hos beställare: Karin Mårtensson, kulturarvssamordnare

Uppdragsansvarig: Andrea Jackelén, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Medverkande: Anna Osvaldsson, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Landskapsgruppen Öresund AB
Kyrkogatan 19, 222 22 Lund
046-19 05 60
www.landskapsgruppen.se

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte och målsättning	4
1.2 Avgränsning	4
1.3 Planens upprättande och förnyelse	4
2 Administrativa uppgifter	5
2.1 Ägoförhållanden m.m.	5
2.2 Gravskick och pågående gravrätter	5
2.3 Skyddsstatus	6
3 Historisk bakgrund och utveckling	9
3.1 Från medeltiden och fram till 1800-talets slut	9
3.2 1900-talet och framåt	10
3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia	13
4 Beskrivning av kyrkogården	14
4.1 Karta över kyrkogården	14
4.2 Omgivning och sammanhang	14
4.2.1 Karaktärsområden	15
4.3 Omgärdning och ingångar	16
4.4 Gångsystem	17
4.5 Vegetation	17
4.6 Gravanordningar	17
4.7 Minneslund och askgravlund	18
4.8 Likbod	19
5 Kulturhistorisk värdeanalys	20
5.1 Övergripande kulturhistoriska värden	20
5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden	21
6 Teknisk beskrivning – åtgärder och underhåll	22
6.1 Omgärdning	22
6.2 Ingångar	23
6.3 Bygga delar	24
6.4 Markbeläggningar	24
6.5 Vegetation	25
6.6 Gravanordningar	26
6.7 Utrustning och konstnärlig utsmyckning	27
6.8 VA- och EL-system	28
6.9 Tillgänglighet	28
7 Referenser	29

Bilagor

1. Historiska kartor och bilder, Landskapsgruppen Öresund AB, 2020
2. Boxholms område, åtgärdslista för vård och underhåll, Landskapsgruppen Öresund AB

1 Inledning

Denna vård- och underhållsplan är gjord på uppdrag av Folkungabygdens pastorat. Arbetet har utförts i dialog med representanter från pastoratet. Inventeringsarbete har utförts under sommaren 2020. Dokumentationen grundar sig på platsbesök, arkiv- och litteraturstudier och intervjuer samt tidigare utförd dokumentation (*Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering, 2006* och *Bogårdsmurar i Linköpingsstift, 2004*).

1.1 Syfte och målsättning

Syftet med planen är:

- Att tydliggöra kyrkogårdens kulturhistoriska värden.
- Att ge långsiktighet och helhetssyn i förvaltningens skötsel och vård av kyrkogården.
- Att vara ett verktyg i förvaltningsarbetet med riktlinjer och prioriteringar för värden och underhållet av kyrkogården och dess betydelse som bärare av ett kulturarv.

1.2 Avgränsning

Vård- och underhållsplanen omfattar Ekeby kyrkogård, Folkungabygdens pastorat, Boxholms kommun. Arbetet begränsas till området innanför kyrkogårdens omgärdning.

I denna vård- och underhållsplan har delarna *Förteckning över kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar*, *Trädvårdsplan* och *Kyrkogårdens naturvärden* inte ingått. Dessa delar utför pastoratet separat.

1.3 Planens upprättande och förnyelse

Begravningsplatser som är skyddade enligt Kulturmiljölagens kapitel 4, ska ha en vård- och underhållsplan. Det är ägaren till begravningsplatsen som ska se till att planen upprättas. Vård- och underhållsplanen ska antas av församlingens beslutande organ. Länsstyrelsen ska innan dess ges möjlighet att yttra sig över planen. Det förutsätts att församlingen fortlöpande håller vård- och underhållsplanen aktuell. Nya uppgifter av betydelse, ändringar och tillägg ska fogas till planen. Planen ska uppdateras regelbundet, minst vart tionde år. Se vidare i Riksantikvarieämbetets föreskrifter om kyrkliga kulturminnen (KRFS 2012:2).

I arbetet med uppdateringen av vård- och underhållsplanen bör följande moment ingå:

- Uppdatering av nulägesbeskrivningen.
- Kyrkogårdens historik uppdateras med förändringar som skett de senaste tio åren samt eventuella nytillkomna uppgifter.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens olika objekt samt uppdatering av förteckningen över underhåll och åtgärder.
- Inarbete en plan för bevarande och utveckling av kyrkogården.
- Uppföljande genomgång av kyrkogårdens gravplatser och uppdatering av den kulturhistoriska gravvårdsinventeringen.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens naturvärden med tillhörande rekommendationer för vård och skötsel.

Uppföljande konditionsbedömningar av kyrkogårdens alla delar måste ske betydligt tätare än vart tionde år.

2 Administrativa uppgifter

2.1 Ägoförhållanden m.m.

Kyrkogårdens namn: Ekeby kyrkogård

Fastighetsbeteckning: Ekeby kyrka 7:1

Besöksadress: Ekeby kyrka 1, 590 15 Boxholm

Kommun: Boxholms kommun

Län: Östergötlands län

Landskap: Östergötland

Huvudman för begravningsverksamheten: Folkungabygdens pastorat

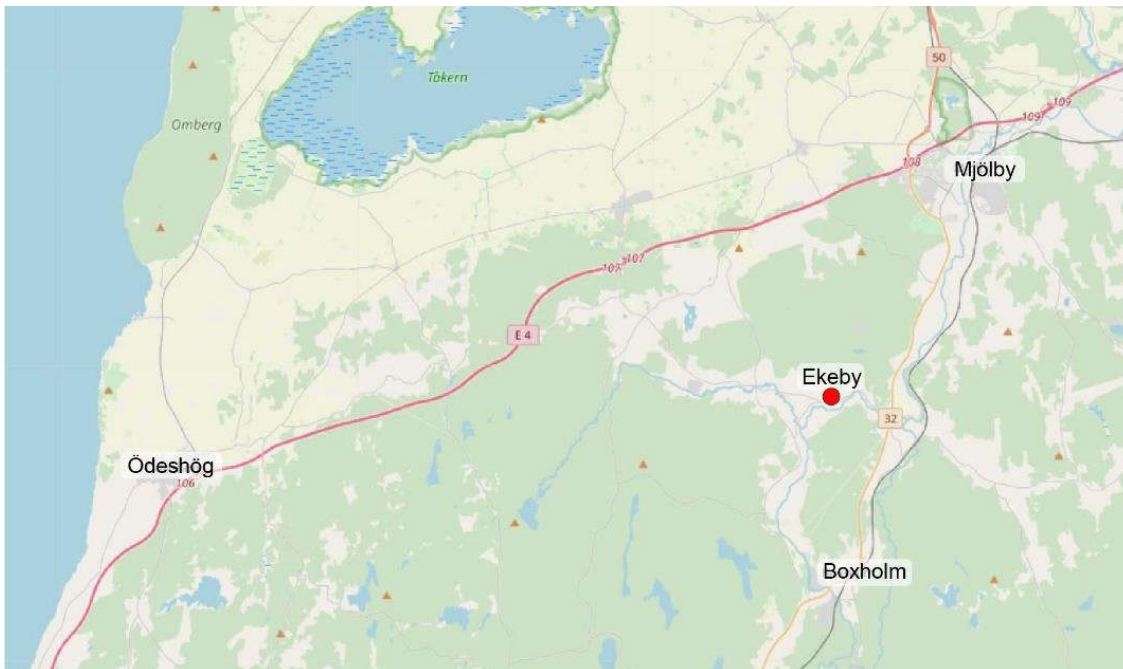
Markägare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltares adress: Axel Träffs gata 4, Mjölby

Kyrkogårdens totala storlek: 9 200 m²

Växtzon: II-III

Kartvy, läget för Ekeby kyrkogård framgår av röd cirkel (kartunderlag: openstreetmap.org)

2.2 Gravskick och pågående gravrätter

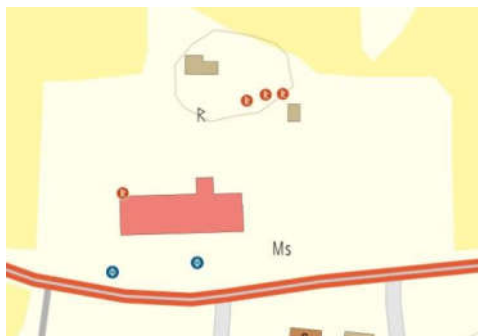
På kyrkogården finns kist- och urnplatser, en askgravlund och en minneslund. Sammanlagt finns 149 st pågående gravrätter (maj 2020). Beläggningen på kyrkogården är låg med gott om plats under den kommande tioårsperioden. Inget ytterligare gravskick planeras.

2.3 Skyddsstatus

Kulturmiljölagen

Fornminnen

På kyrkogården finns fem registrerade fornlämningar. Ytterligare en fornlämning finns i kyrkan. Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap Kulturmiljölagen. Det är enligt lagen förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering, eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Karta över fornlämningar på kyrkogården
(Fornsök, Riksantikvarieämbetet)

Runstenar vid likboden

Fornlämningar på kyrkogården

L2012:5276 Minnesmärke, RAÄ-nummer Ekeby 287:1. Utdrag ur Fornsök
(Riksantikvarieämbetet):

*Grindstolpe med inskription, röd granit, 1,65 m h och 0,5x0,5m, kvadratisk tvärsnitt.
Pyramidformad överdel krönt med järnkors, 0,23 m h och 0,12 m br. På stolpens Ö och V sida
är fastsattjärngrindar. På stolpens N sida är följande inskription i djup relief, målat med svart
färg: "KYRKOVÄRDEN ERIK ANDERSONRYCKELSBY 1799"*

L2012:5943 Minnesmärke, RAÄ-nummer: Ekeby 287:2. Utdrag ur Fornsök
(Riksantikvarieämbetet):

*Grindstolpe med inskription, röd granit, 1,65 m h och 0,5x0,5 m, kvadratisk tvärsnitt.
Pyramidformad överdel krönt med järnkors, 0,23 m och 0,12 m br. På stolpens N sida är
följande inskription i djup relief, målat med svart färg: "KYRKOVÄRDEN JACOB JACOBSON
FJETTMUNNA 1799"*

L2012:5276 Minnesmärke, RAÄ-nummer Ekeby 287:1

L2012:5943 Minnesmärke, RAÄ-nummer Ekeby 287:2

L2012:5847 Runristning, RAÄ-nummer: 34:2. Utdrag ur Fornsök (Riksantikvarieämbetet):

Runsten, röd granit, 1,55 m hög, 1 m bred och 0,3 m tjock. Runhöjd 10 cm. Enligt Östergötlands runinskrifter påträffades stenen i grunden av ringmuren vid Ekeby kyrka år 1903. Då låg runstenen med ristningen nedåt och man insåg inte att det var en runsten förrän den sprängts sönder. Ristningen består av två delar. Upptill går den utefter stenens kant, nedtill i ett band tvärs över stenens bredd. Inskriften lyder: "N.N. och Toste och Toke, bröderna, (läto resa denna sten) efter Torgöt, sin fader."

L2012:5332 Runristning, RAÄ-nummer: Ekeby 34:3. Utdrag ur Fornsök (Riksantikvarieämbetet):

Runsten, röd granit, 1,3 m hög, 1 m bred och 0,3 m tjock. Runhöjd 12 cm. Enligt Östergötlands runinskrifter återupptäcktes stenen 1894 i kyrkoväggen och togs ut och restes på kyrkogården. Ristningen är mycket tydlig och inskriften lyder: "Särker reste denna sten efter Karne."

L2012:5846 Runristning, RAÄ-nummer: Ekeby 34:4. Utdrag ur Fornsök (Riksantikvarieämbetet):

Runsten, röd granit, 0,7 m hög, 0,5 m bred och 0,35 m tjock. Runhöjd 15 cm. Enligt Östergötlands runinskrifter hittades fragmentet i kyrkväggen 1894. Av ristningen är två runor i början och tre i slutet i behåll i slingor som har en gemensam undre linje. Inskriften lyder: "[] ki... ..pur".*

Inne i kyrkan finns ytterligare en fornlämning, L2012:5789 Runristning, RAÄ-nummer: Ekeby 34:1. Runstenen flyttades in i kyrkan 1960 för att skydda ristningen.

Kyrkliga kulturminnen

Hela kyrkogården är skyddad enligt 4 kap Kulturmiljölagen. Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar, medvetet gestaltad vegetation och gravanordningar som tillfallit upplåtaren. Väsentliga ändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen. Vid osäkerhet beträffande tillståndskrav kontaktas länsstyrelsen.

Miljöbalken

Riksintresse

Kyrkogården ligger i området Ekeby-Ryckelsby [E19], Riksintresse för Kulturmiljövård, Riksantikvarieämbetet.

Utdrag ur Riksantikvarieämbetets dokumentation över riksintressen för kulturmiljövård, Östergötlands län (2016-02-05):

Motivering: Fornlämningsmiljö med fossilt odlingslandskap av äldre järnålderskaraktär. Uttryck för riksintresset: Stensättningar, gravfält och omfattande stensträngssystem i hävdade hagmarker. I området ingår även: Ekeby medeltidskyrka, ombyggd på 1700-talet, samt klockargård och sockenstuga.

Biotopskydd

Kyrkogårdens omgärdande murar och kyrkogårdens alléer och trädrader som uppfyller Naturvårdsverkets definition av allé skyddas av det generella biotopskyddet enligt 7 kap. 11 § Miljöbalken. För åtgärder som påverkar biotopen måste dispens sökas hos länsstyrelsen.

Definitionen av allé är lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd, dvs minst 20 cm i diameter i brösthöjd eller uppnått en ålder av 30 år (det som först uppnås).

Stenmurar i jordbruksmark och alléer skyddas av det generella biotopskyddet

Begravningslagen

Begravningslagen reglerar bestämmelser som har betydelse för gravplatsernas utformning. Enligt begravningslagen (kap. 7 § 26) har gravrättsinnehavaren rätt att bestämma gravordningens utseende och beskaffenhet. Begravningslagen berör även kulturhistoriskt värdefulla gravanordningar.

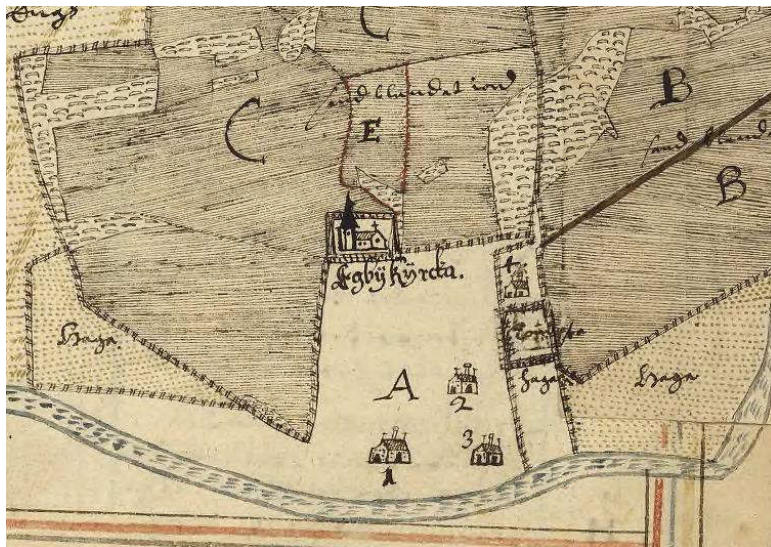
Plan- och bygglagen

Ärenden som faller utanför den statliga tillsynen genom Kulturmiljölagen regleras via Plan- och bygglagen. Enligt kapitel 6 i Plan- och byggförordning (2011:338) krävs bygglov för att uppföra byggnader inom begravningsplatsen eller göra tillbyggnader. Det krävs också bygglov för att anordna en ny begravningsplats eller i väsentlig grad ändra den befintliga.

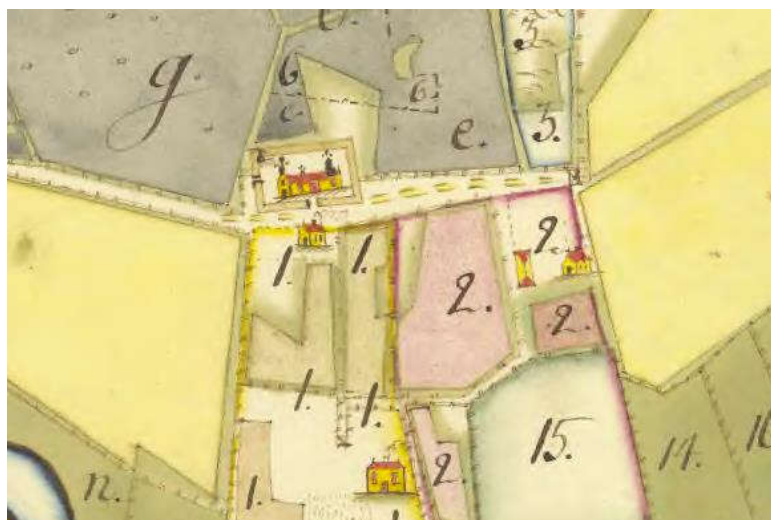
3 Historisk bakgrund och utveckling

3.1 Från medeltiden och fram till 1800-talets slut

Ekeby fick sin första kyrka redan under medeltiden, troligen under 1100-talet. Under 1600-talet byggdes kyrkan ut med medeltidskyrkan som grund. Ekeby kyrka var på den här tiden ett patronellt pastorat med Boxholms säteri och släkten Ribbing som patronus. Med starkt inflytande och med mycket ekonomiskt bistånd till Ekeby kyrka fick släkten Ribbing sitt eget gravkor vid kyrkans östra gavel när kyrkan byggdes ut på 1600-talet. Släkten Ribbing fortsatte under många år att bistå kyrkan med ekonomiska medel.

1638. Ägomätning. Kyrkogårdens rektangulära utbredning är tydligt markerad. Söder om kyrkogården ligger prästgården (Lantmäteriets historiska kartor).

1714. Ägomätning. Den distinkta markeringen som visar kyrkogårdens utbredning är sannolikt en mur. Två ingångar finns, i söder och i väster. I kyrkogårdens nordvästra hörn finns en markering som kan vara en klockstapel (Lantmäteriets historiska kartor).

Kyrkogårdens utbredning har åtminstone från 1638 och framåt varit rektangulär i östvästlig riktning med kyrkan centralt placerad. Från ägomätningar gjorda 1638 respektive 1714 är kyrkogårdens utbredning tydligt markerad. Sannolikt omgärdades kyrkogården av en mur. På kartan från 1714 har även två ingångar till kyrkogården illustrerats som öppningar i muren, en i söder, som troligtvis motsvarar dagens huvudingång, och en i väster. I kyrkogårdens nordvästra hörn finns en markering som skulle kunna vara den fristående klockstapeln som fanns på kyrkogården fram till 1753. Klockstapeln revs i samband med att kyrkan genomgick en ombyggnad då bland annat ett klocktorn byggdes vid kyrkans västra gavel och ersatte klockstapeln. Ombyggnaden av kyrkan utfördes av byggmästaren Petter Frimodig från Linköping.

På häradsekonomska kartan från 1868-77 går det att utläsa att kyrkogården fortfarande hade en rektangulär form, tillsynes samma utbredning sedan ägomätningen från 1638. Direkt innanför kyrkogårdens yttre gräns har en trädkrans markerats längs den östra, norra och västra sidan. I kyrkogårdens omgivning fanns även kyrkoherdeboställe, komministerboställe, fattighus och klockarebostad.

Under 1800-talets andra hälft minskade trycket på kyrkogården när det närliggande brukssamhället Boxholm fick en egen kyrka och kyrkogård. I söder avsöndrades en del av socknen för att bilda Blåvik socken, som även den fick en egen kyrka och kyrkogård.

1868-77. Häradsekonomska kartan. Kartan visar tydligt kyrkogårdens rektangulära utformning med kyrkan placerad i söder. Längs kyrkogårdens östra, norra och västra sidor går det att ana en trädkrans (Lantmäteriets historiska kartor).

3.2 1900-talet och framåt

En arealavmätning från 1908 visar kyrkogården med en långsmal rektangulär form som tyder på att kyrkogården genomgått en utvidgning. Något årtal för utvidgningen är inte känt, men den bör ha skett efter häradsekonomska kartan från 1869-77 och före 1907, vilket är årtalet på den äldsta gravstenen i kvarter D som ännu finns bevarad.

Under det tidiga 1900-talet upptäcktes flera runristningar och runstenar på kyrkogården. Vid grinden i kyrkogårdsmuren hittades en runristning och inne på kyrkogården grävdes runstenar fram. Runstenarna restaurerades och fick en ny placering på kyrkogården invid likboden nordöst om kyrkan. Det är inte känt var runstenarna ursprungligen varit placerade.

1908 Arealavmätning. Kyrkogården har utvidgats och har nu en långsmal rektangulär form (Lantmäteriets historiska kartor).

Ett fotografi från 1900-talets början visar kyrkogården från sydöst omgärdad av en halvhög mur av fältsten. Innanför muren syns en klippt häck och den södra entrégrinden flankeras av medelhöga träd, troligtvis samma hästkastanjer som står kvar än idag. Kyrkogårdsmuren ersattes senare med en mur av granitkvadrar, vilket ett fotografi från 1960-talet visar. När muren byttes är inte känt, men det kan ha skett i samband med utvidgningen av kyrkogården under tidigt 1900-tal.

1904. Fotografi från sydöst. På bilden syns den omgärdande kyrkogårdsmuren med klippt häck bakom. Kyrkogårdens ingång flankeras av de båda hästkastanjerna som finns kvar än idag (foto: Dagmar Eriksen).

1926. Fotografi från sydväst. Muren längs kyrkogårdens södra sida har bytts ut till granitkvadrar (Antikvarisk-topografiska arkivet).

Ett flygfoto från 1935 visar att kyrkogårdens södra och västra del (kvarter A) till stora delar var belagd med häckomgärdade grusgravar. Den norra sidan (kvarter B) och sydöstra sidan (kvarter C) utgjordes av stora gräsytor. Kring kyrkogårdens västra och norra sida finns en tät trädkrans. Längs södra sidan syns de två hästkastanjerna som flankerar huvudingången. På kyrkogården syns ett tätare trädbestånd direkt nordöst om kyrkan. En flygbild tagen tjugo år senare (1955) visar att större delen av kyrkogårdens kvarter nu har tagits i anspråk av häckomgärdade grusgravar. I kvarter B är västra delen ännu en stor gräsyta. Den nyare delen i öster (kvarter D) har en annan planform än idag. Genom kvarteret går ett rätlinjigt gångsystem och mittpartiet är belagt med gravar. Fortfarande omgärdas kyrkogården av en tät trädkrans där träden runt den nyare delen i öster är märkbart yngre.

1935 Flygfoto. (Östergötlands länsmuseum)

1955 Flygfoto. (Östergötlands länsmuseum)

Efter 1955 har en stor del av kyrkogårdens häckomgärdade grusgravar tagits bort och såtts med gräs. Fotografier från 1960-talet visar kyrkogårdens norra del, där denna förändring redan är påtaglig.

1966. Kyrkogården från norr och sydöst. Kvarteren har till stora delar lagts om till sammanhängande gräsytor (Antikvarisk-topografiska arkivet).

Under 1900-talets andra hälft har många av träden kring kyrkogårdens äldre del successivt försvunnit och ersatts med nya träd. Framförallt längs kyrkogårdens norra och västra sida utgörs trädkransen numera av relativt unga träd.

1989 anlades en minneslund nordöst om kyrkan. Under 2000-talet har flertalet grusgångar lagts igen inne på kyrkogården, framförallt i kvarter D som idag utgörs av en sammanhängande gräsyta.

3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia

Den kronologiska förteckningen kompletteras när ytterligare händelser blir kända samt när vård- och underhållsplanen uppdateras.

Årtal	Händelse	Källa
1100-tal	Den första kyrkan uppförs troligen under 1100-talet.	Folkungbygdens pastorat (2020)
1600-1700-talet	Kyrkan genomgår om- och tillbyggnader och får det utseende den har idag.	Löfgren Ek (2006)
1753	Kyrkan byggs till med ett klocktorn och den fristående klockstapeln rivs. På tornet står året 1754; troligtvis det år då tornet stod klart.	Löfgren Ek (2006)
1903	En runristning påträffas i grunden av ringmuren vid kyrkan (fornlämning L2012:5847 Runristning, RAÄ-nummer: Ekeby 34:2).	Riksantikvarieämbetet, Fornsök
Mellan 1904 och 1926	Äldre fotografier visar att muren i söder lagts om från en mur av fältsten till kvadermur.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2020)
1936	Runstenar grävs upp, restaureras och placeras på en ny stadig grund som ligger på frostfritt djup.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2020)
1960	Tre runristningar på kyrkogården undersöks och uppmålas. En runsten flyttas in i kyrkan för att skydda ristningen.	Riksantikvarieämbetet, Fornsök (2020)
1989	Minneslunden anläggs invid likboden nordöst om kyrkan.	Löfgren Ek (2006)
2000	Tre runristningar på kyrkogården uppmålas.	Riksantikvarieämbetet, Fornsök
2000	Länsstyrelsen ger tillstånd till igenläggning av grusgångar på kyrkogården. Tillståndet avser ingenläggning av en gång mot väster mitt för kyrkans västportal, en gång mot norr från tornet samt den västligaste gången på kyrkogården. I länsstyrelsens beslut framgår att kyrkogården redan tidigare har förändrats genom igenläggning av gångar.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2020)
2001	Förnyelse av trädkransen. Lindar planteras längs kyrkogårdens norra och västra sida.	Folkungbygdens pastorat (2020)
2010	Askgravlunden anläggs invid minneslunden.	Folkungbygdens pastorat (2020)
2014	Belysningen utökas på kyrkogården.	Folkungbygdens pastorat (2020)
2018-2020	Vid kyrkogårdens norra ingång har en alm i trädkransen blivit mycket dålig pga almsjukan. Länsstyrelsen ger tillstånd till fällning 2018. Enligt ansökan ska almen ersättas med en lind (<i>Tilia cordata</i>) på samma plats. Trädet fälls 2019 och återplantering utförs under 2020.	Folkungbygdens pastorat (2020)
2019	Två träd på kyrkogården, en lönn och en lind, bedöms som riskträd. Länsstyrelsen ger tillstånd till fällning utan återplantering.	Folkungbygdens pastorat (2020)

4 Beskrivning av kyrkogården

4.1 Karta över kyrkogården

Ekeby kyrkogård, 2020

4.2 Omgivning och sammanhang

Ekeby kyrkogård ligger i dalgången norr om Svartån, omgiven av ett bördigt småkuperat jordbrukslandskap. En bit norr om kyrkogården finns ett fornlämningsrikt område med hägnadssystem, stensättningar och gravfält. Söder och öster om kyrkogården ligger små gårdar som utgör byns bebyggelse. Söder om kyrkogården, på andra sidan av landsvägen låg tidigare den gamla kyrkskolan (uppförd 1897). Byggnaden revs 1980 och numera finns en stor parkering på platsen. Vidare söderut ligger den f d prästgården från 1885 med tillhörande ekonomibyggnader. Öster om kyrkogården ligger den f d kommunisterbostaden och utmed landsvägen västerut ligger den f d klockaregården och ålderdomshemmet, alla ursprungligen uppförda under 1800-talet.

Vy söderut från kyrkogårdens nordvästra del

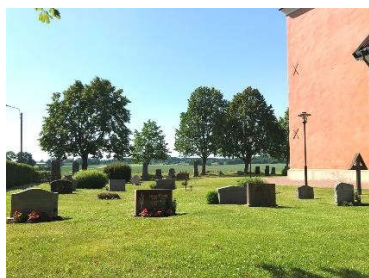
Kyrkogården har en rektangulär planform i öst-västlig riktning med en utvidgad del i öster. Kyrkan har en central placering, något förskjutet mot söder, på kyrkogårdens äldsta del. I området nordöst om kyrkan finns en minneslund och en askgravlund.

4.2.1 Karaktärsområden

Kyrkogården består av fyra kvarter; A-D. Kvarter A-C ligger kring kyrkan och utgör kyrkogårdens äldre del. Kvarter D ligger i väster och tillkom när kyrkogården utvidgades omkring 1900. De fyra kvarteren är något olikartade, med olika karaktärsdrag.

Kvarter A

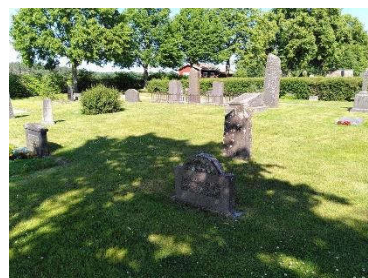
Kvarteret utgörs av kyrkogårdens västra del. Kvarteret har en öppen karaktär med relativt glest stående gravvårdar i raka rader i en sammanhängande gräsyta utan avskiljande vegetation. I kvarterets södra del finns några solitära buskar. I de yttre gravraderna i väster samt längs gången mot kvarter B finns ett större inslag av äldre gravvårdar i högsmla modeller från tiden kring sekelskiftet 1900. I övrigt är gravvårdarna övervägande av lågbreda modeller från 1900-talets andra hälft.

Kvarter A, vy mot väster

Gravvårdar längs kvarterets västra sida

Kvarterets norra del

Kvarter B

Särskiljande för kvarteret är rygghäckarna som löper mellan gravraderna i kvarterets västra del, vilka ger kvarteret en striktare och enhetlig karaktär. I denna del är gravvårdarna enhetliga låga och breda från främst 1960-talet och framåt. Grå granit dominerar. Enstaka mindre gravvårdar förekommer som kan vara rester från ett äldre linjegravssystem. I kvarterets östra del är gravvårdarna äldre. Iögonfallande är en samling gjutjärnsvårdar från 1800-talets mitt och Brukspatron Petter Carl AF Buréns påkostade familjegrav. I kvarterets nordöstra del ligger minneslunden och askgravlunden. Här finns även en äldre likbod.

Kvarter B, västra delen med rygghäckar

Kvarterets östra del med äldre gravvårdar

Gjutjärnsvårdar

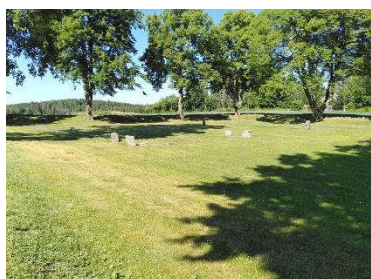
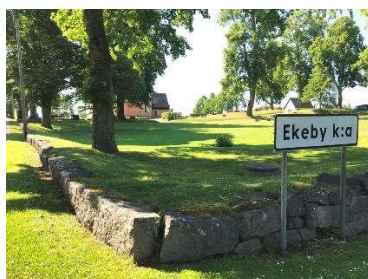
Kvarter C

Kvarterets norra del har en öppen karaktär med små gravvårdar i en sammanhängande gräsyta. Gravvårdarna är troligen rester från ett linjegravsområde med gravsättning från 1929 till 1950. Linjen kan därefter ha fortsatt i västra delen av kvarter B. I södra delen av kvarter C är gravplatserna lagda i grus. De flesta gravplatser omgärdas av klippta buxbomshäckar, men även några stenramar förekommer. Gravvårdarna är mestadels låga i grå eller svart granit.

*Kvarter C, vy mot söder**Grusgravar och buxbomshäckar*

Kvarter D

Kvarteret har en mycket öppen karaktär med en stor sammanhängande gräsyta utan gångar. I gräsytan står endast ett fåtal gravvårdar glest spritt över kvarteret.

*Kvarter D, vy mot nordöst**Vy mot nordväst*

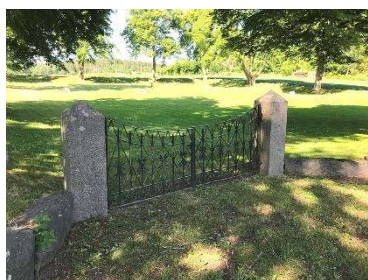
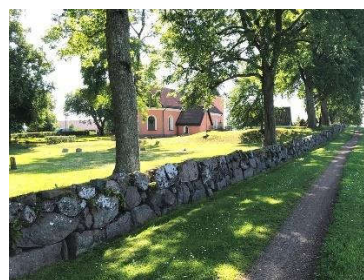
4.3 Omgärdning och ingångar

Kyrkogården omgärdas av knappt meterhöga stödmurar. Längs kyrkogårdens södra sida består muren av huggna granitkvadrar. Murarna längs östra, norra och västra sidan är kallmurade av klivna naturstenar i varierande storlekar. Längs den äldre kyrkogårdens södra och västra norrsida står klippta häckar direkt innanför murarna.

Kyrkogården har två gindförsedda ingångar, båda längs den södra sidan. Ingången till kyrkogårdens äldre del utgör kyrkogårdens huvudingång. Grindpartiet är påkostat med en pargrind och sidogrindar av smide. Grindbladen är fästa i bastanta grindstolpar av granit. De två mittersta grindstolparna kröns av smäckra smideskors. Den andra grinden finns i sydvästra hörnet av kvarter D. Grindpartiet är av samma stil som huvudingången, men något enklare utfört.

Längs kyrkogårdens norra sida finns en öppning i muren som möjliggör passage mellan personal- och ekonomibyggnaden och kyrkogården.

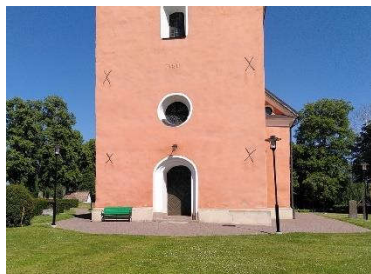
För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

*Huvudingången och kyrkogårdsmuren**Ingång till kvarter D**Kyrkogårdsmuren i norr*

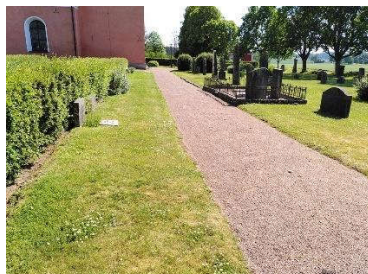
4.4 Gångsystem

Kyrkogården har ett enkelt gångsystem med en rak gång från kyrkogårdens huvudingång i söder till och runt kyrkan. Från den löper rakt dragna gångar mellan gravrader samt mot minneslunden och askgravlunden. Gångarna är lätt bomberade och grusbelagda i rödgrå ton. Till likbodens port leder en gång belagd med oregelbundna plattor av röd kalksten.

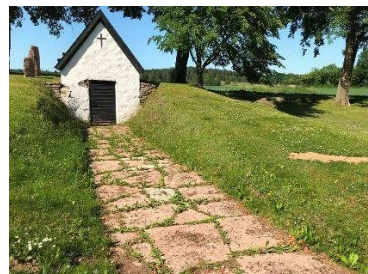
För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Grusgång kring kyrkan

Gång mellan kvarter A och B

Kalkstensgång mot likboden

4.5 Vegetation

I väster, norr och öster omgärdar en trädkrans kyrkogården. Även mellan kyrkogårdens äldre del och kvarter D står tre träd som markerar utbredningen för kyrkogårdens äldre del före utvidgningen. Samtliga träd i trädkransen är lindar. Längs kyrkogårdens västra och nordvästra sida är träden något yngre och har ersatt träd från den äldre trädkransen. Huvudingången i söder flankeras av två gamla hästkastanjer.

På kyrkogårdens västra del (kvarter A) finns ett antal solitära buskar och norr om kyrkan (kvarter B) finns rader med klippta rygghäckar mellan gravarna. Sydöst om kyrkan (kvarter C) omgärdar lågt klippta häckar av buxbom gravplatserna. Sittplatser och serviceplatser omgärdas av halvhöga klippta häckar. I minneslunden och askgravlunden finns prydnadsplanteringar med perenner, klätterväxter, små barrväxter och prydnadsstenar.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Äldre träd i trädkransen längs kyrkogårdens norra sida

Buskar och rygghäckar i kvarter A och B

Prydnadsplanteringar i minneslunden och askgravlunden

4.6 Gravanordningar

Kyrkogårdens gravplatser ligger relativt jämnt fördelade i kvarteren kring kyrkan. De flesta av Gravplatserna är i huvudsak förlagda i raka rader, mestadels i sammanhängande gräsytor. I kvarter B och C åtskiljs gravraderna av rygghäckar respektive gravhäckar. Ett fåtal grusgravar med ramomgärdning finns i nordvästra delen av kvarter A och i kvarter B. Två gravplatser omgärdas av staket. I kvarter C dominerar grusgravar med buxbomsomgärdning.

Längs kyrkogårdens västra sida förekommer ett högre inslag av gravvårdar från tiden kring sekelskiftet 1900. Här finns flera högsnåla modeller, såsom obelisker och bautastenar. Enkla modesta gravvårdar från 1900-talets första decennier finns över hela kyrkogården, men framförallt i västra delen av kvarter B norra delen av kvarter C där de troligen utgör rester från ett linjegravsområde med gravsättning främst mellan 1930-1950-talet. Tidstypiska lågbreda gravvårdar från 1900-talets mitt och framåt finns främst i området med rygghäckar i kvarter B samt i buxbomsområdet i kvarter C.

Bland kyrkogårdens gravvårdar utmärker sig en samling gjutjärnsvårdar som står intill likboden. Här finns även en gammal kalkstensvård, som kan vara från 1600-talet och en öppen bok av marmor.

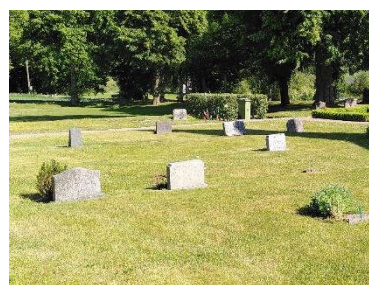
För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Gravvård av kalksten som kan vara från 1600-talet

Gravvårdar av gjutjärn från mitten av 1800-talet

Enkla gravvårdar från omkring 1930-50-talet

4.7 Minneslund och askgravlund

Nordöst om kyrkan ligger minneslund och askgravlund. De båda platserna separeras av bågförmade prydnadsplanteringar, där minneslund ligger innanför planteringarna och askgravlund ligger utanför. Mitt i minneslund finns en stenramsomgärdad upphöjd planterings- och smyckningsyta med ett detaljrikt smideskors med texten MINNESLUND. Norr därom finns sittplatser med bänkar.

I prydnadsplanteringar finns en variation av blommande perenner och städsegröna små buskar. Mitt i planteringarna står spaljéer av smide med slingrande klättrväxter. Utefter planteringens yttre kant ligger askgravlundens namnstenar i form av naturstenar med namnbrickor av brons.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Minneslund och askgravlund

Minneslundens smyckningsyta

Plantering och askgravlundens namnstenar

4.8 Likbod

Nordöst om kyrkan finns en mindre likbod men okänd ålder. Likboden är till hälften nedgrävd. Taket är tegeltäckt sadeltak och väggarna är vitputsade. Längs södra fasaden finns porten som är panelklädd och målad i svart kulör. Ovanför porten sitter ett kors. I norr finns en svartmålad trälucka.

Likboden från söder

Likboden från norr

5 Kulturhistorisk värdeanalys

5.1 Övergripande kulturhistoriska värden

- Ända sedan medeltiden har det funnits en kyrka och kyrkogård på platsen. Kyrkan och kyrkogården har genom århundradena utgjort Ekebys centrala punkt. De utgör ett landmärke med stor betydelse för landskapsbilden och för bygdens kulturhistoriska sammanhang.
- Ekeby kyrkogård har varit i kontinuerligt bruk sedan en kyrka byggdes på platsen för nästan tusen år sedan. Den är bärare av den kristna seden att begrava de döda invid kyrkan på en omgärdad kyrkogård. Ytterligare medeltida drag som levt kvar är traditionen med gravlägen i öst-västlig riktning.
- Kyrkogården är en plats som berör känslomässigt och den har stor betydelse för invånarnas samhörighet och förankring i byn. Den är en förbindelselänk till äldre generationer, det gamla jordbrukssamhället och livet i bygden sedan många hundra år tillbaka.
- Kyrkan och kyrkogården är en viktig del i Ekebys sockencentrum. Enligt gängse mönster under 1800-talet uppfördes här ett skolhus intill kyrkogården. Skolan nyttjades fram till 1960-talet och på 1980-talet revs byggnaden. Skyltar vid platsen för skolan (numera parkeringen) berättar om det tidigare sockencentrat med där skolan och kyrkomiljön varit viktiga delar.

Kyrkogårdens huvudingång flankerad av gamla hästkastanjer

5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden

Ekeby kyrkogård är en karakteristisk mellansvensk landsortskyrkogård med höga kulturhistoriska värden. Viktiga och framträdande karaktärer och strukturer för kyrkogårdsmiljön är:

- Kyrkogårdens omgärdande murar och kyrkogårdsgrindarna i smide. Muren mot söder har åtminstone sedan slutet av 1800-talet varit kompletterad med en häck på insidan. Ett särskilt högt kulturhistoriskt och även lokallistoriskt värde har inskriptionerna från 1799 på huvudingångens grindstolpar.
- Den traditionella trädkransen med lövträd. De äldre träden förmedlar tidsdjup och berättar om 1800-talets formande av kyrkogården till en parkliknande miljö. Träden mellan den äldre kyrkogårdsdelen och utvidgningsområdet i öster markerar kyrkogårdens tidigare utbredning och tydliggör kyrkogårdens utvidgning.

Andra delar som är viktiga för den parkkaraktär som präglar kyrkogården är de två hästkastanjerna vid huvudingången, kyrkogårdens omgärdande häckar, de friväxande buskarna i kvarter A samt serviceplatsernas omgärdande häckar.

- Gången från huvudingången fram till kyrkan har en traditionell dragning som troligtvis är mycket gammal.
- Likboden som förmedlar tidsdjup.
- Gravanordningar och gravvårdar från 1800-talets mitt och framåt samt gravplatser med bevarad omgärdning och grusbeläggning. De förmedlar tidsdjup, visar gravkulturen under 1800-talet och 1900-talet och kan genom inskriptioner berätta om livet och verksamheterna i bygden för 100-150 år sedan. Särskilt högt kulturhistoriskt värde har de mycket gamla gravvårdarna av kalksten och gjutjärn som står väster om likboden.
- Resterna av enklare linjegravar i kvarter B och C. Det är av stor vikt att gravvårdar bevaras, så att det går att avläsa gravsättningarnas ordningsföljd.
- Kvarvarande gravvårdar i kvarter D är värdefulla som förmedlare av kvarterets ålder.
- Kyrkogårdens olika karaktärsområden, beskrivna i kap 4.2.1.

Gravvårdar av gjutjärn från mitten av 1800-talet och likboden

7 Referenser

Muntliga källor

Folkungabygdens pastorat

Arkiv

Antikvarisk-Topografiska arkivet, Stockholm

Naturvårdsverket Skyddad natur (www.skyddadnatur.naturvardsverket.se)

Riksantikvarieämbetet Kulturmiljöbild och Fornsök (www.raa.se)

Östergötlands länsmuseum (www.digitaltmuseum.se)

Litteratur

Ahlklou Klintborg, Å. (2001). *Mellan trädkrans och minneslund*. Stad & Land nr 167. Alnarp: Movium

Andreasson, A. (2012). *Gravvårdar i sten – ett mångskiftande kulturarv*. Movium

Bucht, E. (red.) (1992). *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Stad & Land nr 103. Movium

Carlsson, Å. & Hultengren, S. (2007). *Kyrkogården – en Noas ark*. Svenska kyrkan och Naturcentrum AB

Grenberger Byggnadsrestaureringskontor. (2004). *Ekeby kyrka, 64, Bogårdsmurar i Linköpings stift*, Östergötlands län, inventering del 1-3

Hansson, H-E., Bielawski, J. & Jönsson, K. (2002). *Vård av gravstenar*. 1. Uppl. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Jonsson, M. (red.) (2009). *Ett levande kulturarv – Kyrkogårdar i Växjö stift*. Publikationer i Växjö stift no 15. Växjö

Löfgren Ek, A. (2006). *Ekeby kyrkogård – Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering*. Östergötlands länsmuseum: Linköping

Natursten: Gravvårdar. (2005). Sveriges stenindustriförbund, Kristianstad

Nilsson, J. (2016). *Praktiska lösningar i Byarum: Skydd för kulturgravar och begravningsblomster*. SKKF Kyrkogården, nr. 2, ss. 25-27

Reijer, P. & Sörensen A-B. (2007). *Tillgängliga gånger på kyrkogårdar, i parker och bostadsgårdar*. Stad & Land nr 170. Alnarp: Movium

Riksantikvarieämbetet, m.fl. (2014). *Fria eller fälla – En vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet. (2002). *Vård av gravstenar*. Stockholm

Sandell, A. (2012). *Kyrkogårdshandboken*. Stad & Land nr 182. Alnarp: Movium

Schönbäck, H. (2008). *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Stockholm: Stockholmia förlag

Sjöman, H. & Slagstedt, J. (red.) (2015). *Träd i urbana landskap*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Unnerbäck, Axel. (2003). *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag

Wästberg, P. (m.fl.) (2001). *Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm